

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

**Факультет початкової, дошкільної освіти та мистецтв
імені Валентини Волошиної**

**Кафедра, музикознавства, інструментальної підготовки та
хореографії**

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

«Традиції духовного співу в сучасній українській музиці»

Студентка 2 курсу групи 2 МММ

Галузі знань 02 Культура і мистецтво

Спеціальності 025 Музичне мистецтво

Буцєрога Ангеліна Олександрівна

Науковий керівник: кандидат мистецтвознавства, доцент

Верещагіна-Білявська О. Є.

Національна шкала _____

Кількість балів _____ оцінка ECTS _____

Голова комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Члени комісії _____

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Вінниця – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. УКРАЇНСЬКА ДУХОВНА МУЗИКА: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТИ	
1.1. Духовна музика: дефінітивний аналіз.....	6
1.2. Українська духовна музика в історичній проекції.....	11
1.3. Духовна музика українських композиторів XVIII століття.....	17
1.4. Духовні жанри в творчості композиторів лисенківської і післялисенковської доби.....	23
РОЗДІЛ II. ІНТЕРПРЕТАЦІЯ СТАРОВИННИХ ДУХОВНИХ ЖАНРІВ В ТВОРЧОСТІ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ	
2.1. Духовні жанри в творчості Б. Фільц, Є. Станковича, М.Скорика...30	
2.2. Глумачення сучасними українськими композиторами жанрової моделі Літургії на прикладі музики Лесі Дичко	36
2.3. Паралітургійна музика Олександра Козаренка як складова української духовної музики.....	40
ВИСНОВКИ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	51

ВСТУП

Духовність – найважливіший аспект в житті кожної людини. В. Даль дав визначення духовного, вказуючи, що «... все, що відноситься до Бога, Церкви, віри, все відносять до душі людини, все розумові і моральні сили його, розум, воля» [40, с.156]. Духовність розглядається як вираз прагнення людини до вищих, надприродних цінностей, які пов'язані з конкретним людським існуванням і завжди знаходять прояв в духовному житті індивіда.

Можливості духовного розвитку містяться в такому величезному пласті музичної культури, як духовна музика. Духовна музика – один із засобів, який здатний впливати на той потенціал духовних і творчих здібностей, можливостей, які укладені в емоційній сфері людини. Зміст такої музики пробуджує спрямованість до Добру і Світлу, є джерелом моральності і гармонії.

Духовному відродженню, яке настало в кінці ХХ століття, передувало потужний розквіт сакрального мистецтва на початку століття і пов'язаний він з блискучими творами

В умовах відродження в ХХ столітті, духовна музика залишалася одним з найважливіших джерел формування професійної музики, що спричинило за собою розвиток ще більшого інтересу до даної галузі музичного мистецтва.

Актуальність заявленого положення підтверджується і в даний час тим, що проявляється у творчості цілого ряду сучасних композиторів, які створюють твори в жанрах духовної музики. Твори духовної музики – найбільші пам'ятники музичної та духовної культури, національної культури України в цілому.

Об'єкт дослідження – українська духовна музика.

Предмет дослідження – духовні твори сучасних українських композиторів.

Мета дослідження – теоретичне та історичне обґрунтування особливостей духовного співу в сучасній українській музиці.

Відповідно до мети дослідження визначені наступні **завдання**:

- здійснити дефінітивний аналіз української духовної музики;
- розкрити шлях української духовної музики в історичній проекції;
- вивчити особливості духовної музики українських композиторів XVIII століття;
- визначити особливості втілення духовних жанрів в творчості композиторів лисенківської і післялисеноківської доби;
- проаналізувати паралітургійну музику Олександра Козаренка як складову української духовної музики;
- проаналізувати особливості інтерпретації сучасними композиторами жанрової моделі Літургії на прикладі музики Лесі Дичко.

Матеріал дослідження: Хоровий концерт М. Березовського «Не відкинь мене під час старості», «Покаяння відкрий мені двері» А. Веделя, «Боже великий, єдиний» М. Лисенка, «Літургія святого Іоанна Златоустого» М. Леонтовича, Літургії №1 і №2 Лесі Дичко, Страсні антифони із ораторії «Страсті Господа Бога нашого Ісуса Христа» О. Козаренка .

Методологічною базою дослідження слугували ґрунтовні праці відомих педагогів, філософів, мистецтвознавців Л. Кияновської[40], Л. Корній[21], О. Трохановського[41], А. Комісаренка[42], В. Андрущенко[43], В. Скотного[43], О. Вишневіського[45] та ін. У своїх працях вони аналізують звертання сучасних композиторів до витоків духовності, до традицій та їх переосмислення на новому рівні.

Методи дослідження: *системний метод* використано для характеристики традицій духовного співу в сучасній українській у її зв'язках з іншими компонентами культури; *соціокультурний метод* – для встановлення місця традицій духовного співу в сучасній українській; *емпіричний (спостереження)* та *аналітичний методи* – для аналізу функціонування традицій духовної музики сучасних українських композиторів в церковно-літургійній та концертно-фестивальній практиці;

Кваліфікаційну роботу виконано на кафедрі музикознавства, інструментальної підготовки та хореографії Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського відповідно теми «Теоретико-методологічні засади підготовки вчителя музичного мистецтва». Тему дослідження затверджено на засіданні Вченої ради Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського (протокол № 103С від 10 жовтня 2019 року). Результати дослідження оприлюднені у статті «Паралітургійна музика О. Козаренка як складова української духовної музики».

Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

Список використаних джерел

1. Кифенко А. М. Українська духовна музика в професійній підготовці вчителів музичного мистецтва. *Вісник Київського університету ім. Бориса Грінченка*. 2015 №4 С. 84
2. Коменда О. Жанрова панорама та періодизація творчої діяльності Олександра Козаренка URL: [file:///C:/Users/PC/Downloads/153389-339105-1-PB%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/PC/Downloads/153389-339105-1-PB%20(1).pdf) (дата звернення: 12.09.2020).
3. Лань О. Олександр Козаренко: «На жаль, Львів мене не сприйняв. Можливо, я сам у цьому винен...» *Високий замок* №210 (4834). 2005. 257с.
4. Олександр Козаренко: розмова з ювіляром, розмовляла Софія Іванова. URL: <http://zbruc.eu/node/11971> (дата звернення: 12.09.2020).
5. Антоненко М. М. Роль і значення духовної музики в розвитку української культури на зламі ХХ–ХХІ століть. *Збірник наукових праць «Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури.»* Київ, 2012. С. 314–319.
6. Ефименко А. Г. Пути обновления теории и богослужебной практик католической мессы XX столетия (на примере творчества церковных композиторов). Вежа. Луцьк, 2011. 402 с.
7. Київське православ'я: міжнародний проект «Православного Духовного Центру апостола Івана Богослова». URL: <http://kyiv-pravosl.info/2014/06/30/do-istoriji-antyfoniv-na-bozhestvennij-liturhiji/> (дата звернення: 12.09.2020).
8. Мень А. Православное богослужение. Москва, 1991. 190 с.
9. Ткаченко А. І. Українська сакральна монодія в сучасній композиторській творчості : дип. ... кан. мист. проф. Львів, 2016. 184 с.

- 10.Чекан О. Зустрічі з минулим: Олександр Козаренко URL: <http://mamache.wordpress.com> (дата звернення: 12.09.2020).
- 11.Козаренко О. Феномен національної музичної мови. Львів, 2000. 286 с.
- 12.Павлишин, С. Композитори-лірики. Музика №3. 34 с.
- 13.Чекан О. Е. Художній простір музичного твору: генеза та функціонування: дис. ... канд.. мистецтв. Національна музична академія України імені П.І. Чайковського. Київ, 1992. 286 с.
- 14.Чекан Ю. Біля фестивальної карти. Культура і життя. Київ,1992. 257 с.
- 15.Чекан, Ю. Музичний світ Олександра Козаренка. Київ, 1996. 134с.
- 16.Чекан, Ю. Музичний світ Олександра Козаренка (про індивідуальний вимір інтонаційного образу світу у камерній творчості 90-х років). Кафедра історії музики етносів України та музичної критики НМАУ імені П.І. Чайковського. Ніжин, 2014. 187 с.
- 17.Барвінський В. Історія української культур. 2002. 656с.
- 18.Верещагіна О.С., Холодкова Л.П. Історія української музики ХХ ст. навч. посібн. К.: Освіта України, 2008. 268 с.
- 19.Духовна музика. Словник-довідник музичних термінів за книгами Ю.Є.Юцевича URL <http://term.in.ua/indeks.html?term> (дата звернення: 12.09.2020).
- 20.Історія української музики в шести томах. Т.4. 1917-1941. М.Б. Беляєва, Т.П. Булат, Ю.П. Булка та ін. К.: Наук. думка, 1992. 613 с.
- 21.Корній Л.П. Історія української музики: підручник. – К.; Х.; Нью-Йорк: М.П. Коць. – Ч.1. Від найдавніших часів до середини ХVІІІ ст. 1996. 312с.; Ч.2. Друга половина ХVІІІ ст. 1998. 386 с.
- 22.Корольок Н. Корифеї української хорової культури ХХ століття, К.: Муз. Україна, 1994. 228 с.

- 23.Архімович Л., М. Гордійчук, М. Лисенко. Життя і творчість. Київ, 1992. 253 с.
- 24.Гофман І. Старозавітня спадщина у християнській музичній культурі: дис. ... канд. мист.: спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво». Львів: Львівська нац. муз. акад. України ім. М. В. Лисенка, 2013. 208 с.
- 25.Гусарчук Т. Духовна творчість М.В. Лисенка: зовнішні та внутрішні контексти. Микола Лисенко та українська композиторська школа. До 160-річчя від дня народження М.В. Лисенка. *Збірник наукових праць* Київ, 2004. С. 214–220.
- 26.Козаренко О. До проблеми взаємодії релігійного і національного в українській духовній музиці (на прикладі творчості М. Лисенка) Альманах. *Науково-теоретичні праці та публіцистика*. Київ, 2003. С. 162–168.
- 27.Корній Л. Історія української музики. Частина третя. ХІХ ст.підруч. Київ - НьюЙорк: вид-во М. П. Коць, 2001. 480 с.
- 28.Костюк Н. Культурно-стильовий контекст лисенкової духовно-культової творчості (надбання перших десятиліть ХХ ст.) Микола Лисенко та українська композиторська школа. До 160-річчя від дня народження М. В. Лисенка. *Збірник наукових праць*. Київ, 2004. С. 204–213.
- 29.Павский Г. Обзорение Книги Псалмов, опыт археологический, филологический и герменевтический. Сочинение Санкт-Петербургской Духовной Академии студента Герасима Павского. СПб: Тип. Св. Синода, 1814. 82 с.
- 30.Садовникова Д. М. Лисенко і «Київська громада» в контексті національнокультурного відродження України другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Автореф. дис. ... канд. мист. спец. 17.00.03 «Музичне

- мистецтво». Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2013. 17 с.
31. Стельмащук Р. Духовна музика Лисенка і Стеценка у звукозаписах львівського хору Glogia. *Наукові збірки ЛДМА ім. М. Лисенка*. Вип. 8. Львів, 2003. С. 328–332.
32. Супрун-Яремко Н. Поліфонія в релігійних творах Миколи Лисенка (1842–1912). *Посібник для студентів вищих навчальних музичних закладів*. Вінниця, 2014. С. 444–448.
33. Чотарі В. Моделі жанрової модифікації переспіву псалма. Актуальні проблеми слов'янської філології. *Збірник наукових статей* Лінгвістика і літературознавство. Київ, 2008. С. 359–366.
34. Шевченко Т. Давидові псалми. Київ, 2000. 83 с.
35. Юрченко М. Духовна музика М. Лисенка. Микола Лисенко і музичний світ. Тези Міжнародної наукової конференції 20–22 травня 1992 р. Київ С. 44–47.
36. Юрченко М. М. Лисенко та його релігійні твори. Релігійні твори для мішаного хору. 1993. С. 3.
37. Якуб'як Я. Микола Лисенко і Станіслав Людкевич. монографія. Львів, 2003. 264 с.
38. Кияновська Л. Українська музична культура. *Навчальний посібник «Трада плюс»*. Львів, 2009. 356 с.
39. Трохановський О. Що таке церковна музика? (Музично-історичний, богословський та творчий аспекти) *Науковий збірник з історії церковної музичної та гімнографії*. Видавництво Українського Католицького Університету. Львів, 2004. С. 243 – 250.

40. Комісаренко А. Християнська православна музика, як духовна альтернатива проти гріховності популярного мистецтва. *Міжвузівський збірник наукових праць*. Дніпропетровськ, 2008. 310 с.
41. Андрущенко В. Духовна сутність освіти. Вища школа України. 2007. С. 5 – 10.
42. Скотний В. Раціональне та ірраціональне в науці й освіті. Київ, 2003. 288 с.
43. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. – *Посібник для студентів вищих навчальних закладів*. Дрогобич, 2006. 608 с.
44. Шреер-Ткаченко О. Історія української музики. К.: «Музична Україна», 1980. 198с.
45. Кияновська Л. Українська музична культура. *Навчальний посібник* Тернопіль, 2000. 348с.
46. Корній Л. Історія української музики. Ч.1. (від найдавніших часів до середини XVIII ст.). Київ, 1996. 314 с.
47. Корній Л. Історія української музики. Ч.2. Харків, 1998. 244 с.
48. Корній Л. Історія української музики: підручник для вищих муз. навч. закл. Ч. 3 XIX століття. Київ, 2001. 478 с.
49. Іванов В. Маловідомі сторінки хорової творчості М. Д. Леонтовича, Духовні хорові твори. Київ, 1993. 105 с.
50. Грінченко М. Історія української музики. Нью-Йорк, 1961. 539 с.
51. Гусарчук Т. Творчість А. Веделя і деякі тенденції розвитку вітчизняного музичного мистецтва XVIII ст. *Збірник статей «Українська музична культура минулого і сучасності в міжнаціональних зв'язках»*. Київ, 1989. С. 79–86.